

b. *Kalle muisti² ostaa luita koiralle.* (—> osti)

Toisin kuin verbit *haluta*, *tahtoa*, nämä verbit eivät siis automaattisesti saa infinitiivirakennetta, jos upotelauseen verbi on samasubjektinen. Lauseobjektin saava verbi voi objektirakenteeseen saada eriaikaisenkin ilmauksen, implikaatiivi taas ei salli tempusvalintaa:

- a. *Kalle ajatteli¹ tekevänsä ~ tehneensä hyvät kaupat.*
- b. *Kalle ajatteli² tehdä hyvät kaupat.*

Näyttää olevan muutamia sellaisiakin samasubjektisiä infinitiivirakenteita, jotka pintarakenteessa ovat 3. inf. elatiivimuodossa ja jotka on tästä huolimatta syvärakenteessa tulkittava objekteiksi:

Miehet varoivat ~ välttivät joutumasta junan alle.

Kun epäsuorassa kysymyslauseessa on sama subjekti kuin matriisilauseessa, se voidaan erällä ehdoin tyypistää infinitiivirakenteeksi:

Toimikunta pohti ~ kysyi, mitä tehdä.

b) Erisubjektiset infinitiivirakenteet

Kun objektina olevalla infinitiivirakenteella on eri subjekti kuin hallitsevalla verbillä, sen subjekti-NP genetiivistetään. Tämän rakenteen saavat deonttismarkityksiset verbit: *antaa*, *käskää*, *sallia*, *suoda* (permissiiviverbit). Erisubjektisyys ei edellytä eriaikaisuutta.

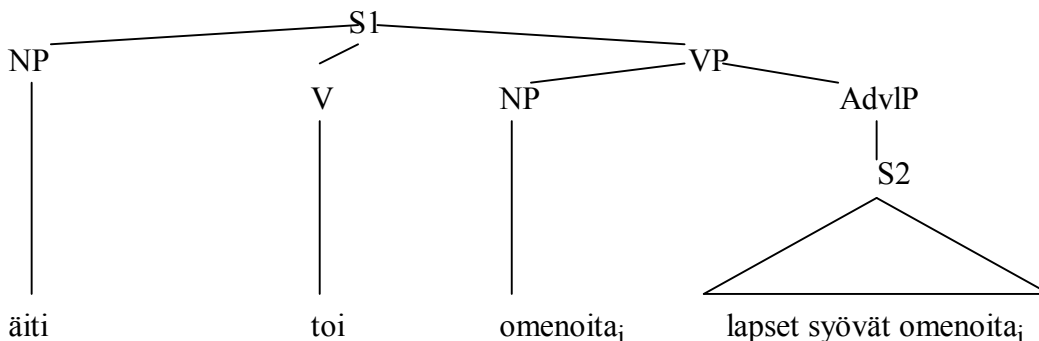
Infinitiiviverbin ilmaisema ajankohta on samanaikainen tai myöhempi kuin hallitsevan verbin:

- Opettaja antaa oppilaiden kirjoittaa lyijykynällä.*
- Jeesus salli lasten tulla tykönsä.*
- Rahastaja käski matkustajien poistua keskiovesta.*

Vaikka infinitiivillä ei ole itsenäisiä passiivimuotoja, erisubjektisyys on niin selkeä näiden verbien ominaisuus, että seuraavat vailla ilmisubjektia olevat infinitiivirakenteet tulkitaan ilman muuta erisubjektisiksi:

Italuennoilla annetaan \checkmark tehdä muistiinpanoja.

Äiti toi omenoita, joita lapset voivat södä ~ lapsille syötäväksi.

a) Paikan ja suunnan adverbiaali

3. inf. iness.:

Paikan adverbiaaliksi voisi luonnehtia, joka liittyy oloverbeihin ja muodostaa niiden kanssa pintarakenteen verbiketjun, sillä infinitiivimuoto on tällöin aina hallitsevan verbin kanssa samasubjektinen:

Lapset ovat hyppäämässä korkeutta.

Aikuiset istuvat jo syömässä.

Käyn vain vaihtamassa vaatteet.

Täytyy käydä sulkemassa ovi.

3. inf. illat.

Suunnan adverbiaalina esiintyy 3. infinitiivin illatiivi ja elatiivi. Muut liikeverbit kuin *kiertää* ja *kulkea* saavat tulo- tai erosijaisen adverbiaalil silloinkin kun kyseessä on infinitiivirakenne. Merkillepantavaa on, että suuntasijaisuus on semanttisesti ennustettavissa, voitaisiin puhua semanttisesta rektiosta.

Tulkaa syömään.

Mukana saattaa olla finaalin lisämerkitys (**finaalirakenne**):

Pekka lähti Oxfordiin opiskelemaan ~ opiskellakseen historiaa.

Inkoatiivinen merkitys:

Seuraavaksi kirjoittaja lähtee esittelemään metodinsa pitävyyttä.

Miksi menit väittämään sellaista?

Eräiden intransitiiviverbien yhteydessä käytettynä 3. inf. illatiivilla ei ole mitään mainituista merkitysvivahteista, vaan sitä voidaan pitää kieliopillisena sijapäätteenä (rektiotapauksena):

Jouduin odottamaan linja-autoa 20 minuuttia.

Monien transitiiiviverbien rektioon kuuluu objektin lisäksi suunnanadverbiaali, jollaisena voi esiintyä 3. inf. illatiivi. Tällä illatiivilla ei ole lokaalista tai suuntamerkitystä, vaan pikemminkin siihen liittyy finaalin implikaatio:

Liisa tuomittiin maksamaan 10 päiväsakkoa.

Jätin häntä ratkaisemaan ongelmansa yksin.

On joukko sellaisia verbejä, jotka aina saavat elollisen objektin ja joihin liittyvä adverbiaali usein sisältää infinitiivin illatiivi- tai elatiivimuodon: *auttaa, kehottaa, käskeä, neuvoa, opettaa, pyytää, saada, vaatia, yllättää* + ill. sekä *estää, kieltää, suojella, varoittaa* + elat.

Äiti auttoi lasta pukemaan vaatteet päälleen.

Verbejä: *auttaa, kehottaa, käskeä, neuvoa, opettaa, pyytää, saada, vaatia, yllättää* + ill. sekä *estää, kieltää, suojella, varoittaa* + elat.:

Äiti auttoi lasta pukemaan vaatteet päälleen.

3. inf. elat.

Estämistä, kieltämistä ilmaisevat sekä transitiiiviset että intransitiiviset verbit puolestaan saavat adverbialliinsa 3. inf. elatiivimuotoisena:

Koira kieltäytyy tulemasta sisälle.

Kirjaa yritettiin estää ilmestymästä.

Muuri estää turisteja näkemästä linnan pihalle.

Lokaalisessa perustehtävässään elatiivi esiintyy seuraavanlaisissa tapauksissa:

Lapset ovat palanneet uimasta.

Naiset tulivat saunomasta.

b) Tavan adverbialli – tavan infinitiivit

3. inf. adess.

Tavan adverbiallina käytetään erilaisia ei-finiittisiä rakenteita sen mukaan, määrittääkö ko. konstituentti verbiä vai onko se irraalisempi koko lauseen määrite. Verbiin liittyvässä adverbialissa käytetään 3. inf. inf. adessiivia, joka on hallitsevan verbin kanssa samasubjektinen:

Menimme saareen uimalla.

Tätä rakennetta ei ole perinteisesti pidetty lauseenvastikkeena, vaikka se merkitykseltään vastaa finiittistä lusetta siten, että rakenteella on myös kielteinen abessiivimuotoinen vastine.

3. inf. abess.

Niin ikään puuttuu itsenäisen subjektin mahdollisuus:

Yleisö poistui taputtamatta.

Valvottiin koko yö muistamatta ajan kulua.

Lauseenalkuinen NP voidaan tulkita joko syvärakenteen subjektiksi tai objektiksi:

Yleisö poistui taputtamatta. (se ei taputtanut)

Yleisö poistui kehottamatta. (sitä ei kehoitettu)

Nämä minimiparit viittaisivat siihen, että infinitiivirakenteen lähtömuodoksi on oletettava kokonainen lause, joka osoittaa, millä kohdin esim. geneeriset \check{R} -konstituentit sijaitsevat.

Tavan adverbiallina käytetty inf. abessiivi on siis täysin produktiivinen:

Lapset tekevät paha vanhempainsa tietämättä ~ näkemättä ~ kuulematta.

Kiellon ilmaiseminen *jäädä, jättää* -verbien kanssa:

Näyttely on jäänyt minulta katsomatta.

Jätin näyttelyn katsomatta.

2. inf. instr.

Ongelmallisempi tilanne vallitsee niiden tavan adverbiaalien kesken, joissa infinitiivi on instruktiivissa. Tyyppejä voidaan erottaa ainakin seuraavat kolme:

a. *Tietäen, että ystävytemme voisi järkkyyä, kerroin hänelle totuuden.*

b. *Tulija avasi oven arastellen.*

c. *Etsimme sivistyksen syntyä Kaksoisvirran maasta ja Egyptistä sivuuttaen kokonaan Kiinan ja Intian.*

2. inf. instruktiivitapauksista yleisin ja produktiivisin on se, jossa infinitiivirakenne ja hallitseva verbi ovat samasubjektisia. Rakenne ei suinkaan aina merkitse tapaa, vaan siihen saattaa liittyä kausaalisia ja konsessiivisia lisämerkityksiä:

Infinitiivirakenteilla on eri subjekti kuin hallitsevalla verbillä, ja niiden subjekti on nominatiivimuotoinen:

Kulkija koputti ovelle sydän pampailleen. Kysymys on modaalisesta lauseenvastikkeesta.

Infinitiivirakenteen subjekti ei ole sama kuin hallitsevan verbin subjekti eikä myöskään ole siihen osa/kokonaisuussuhteessa:

Lapset tekevät paha vanhempainsa tietten ~ nähden ~ kuullen.

Tätä tyyppiä voi pitää nykysuomessa esiintyvänä syntaktisena rakenteena vaan paremminkin leksikaalistumana.

Sellaiset ilmaukset kuin *kesän tullen, tilaisuuden tullen* ovat niin ikään leksikaalistumia ja oikeastaan ajan adverbiaaleja.

Ainoa tyyppi, jossa erisubjektisuus on hyväksyttävä ja produktiivinen, on se jossa infinitiivirakenne on geneerinen:

Ei kukko käskien laula. (siten, että sitä *Ř* käskää)

Tämä kuuluu ns. **irralisen nominatiivin tai partitiivin** -rakenteisiin, jollainen ei välttämättä sisällä infiniittimuotoa. Nominatiivin tai partitiivin kanssa voi esiintyä myöskin jokin paikallissijainen NP tai adpositiolauseke:

Hyppäsin veteen *pää edellä.*
 jalat koukussa.
 herneitä suussa.
 suu täynnä herneitä.

Tämäkin rakenne toimii adverbiaalina. Mielenkiintoista on, että rakenteen jomman kumman jäsenen on tarkoitettava hallitsevan lauseen jonkin jäsenen ruumiinjäsentä tai kiinteää osaa.

Hyppäsin veteen **polkupyörä rannalla.*

c) Ajan adverbiaali – temporaalirakenteet

Hyvin yleisiä ovat ajan adverbiaalina toimivat ei-finiittiset rakenteet, joita sanotaan temporaalirakenteiksi. Tämä rakenne vastaa enimmäkseen aikaa ilmaisevaa *kun*-lausetta. Se on suhteellisen lausemainen, koska sillä on oma subjekti, aktiivimuodon lisäksi passiivimuoto sekä kaksi aikasuhteenvaihtoehtoa: hallitsevan lauseen aikainen ja sitä varhaisempi.

	päättymätön	päättynyt
aktiivi	<i>kun kissa oli poissa</i> <i>kissan ollessa poissa</i>	<i>kun kissa oli tullut kotiin</i> <i>kissan tultua kotiin</i>
passiivi	<i>kun pöytää raivattiin</i> <i>pöytää raivattaessa</i>	<i>kun talossa oli menty nukkumaan</i> <i>?nukkumaan mentyä</i>

Passiivin 2. partisiipin partitiivi on tavallaan temporaalirakenteen perfekti (ja pluskvamperfekti) ja aktiivin 2. infinitiivin inessiivi on temporaalirakenteen preesens. 1. infinitiivin translatiivi täydentää temporaalirakenteiden aikasarjaa merkitsemällä myöhäisempää tekemistä kuin hallitsevassa lauseessa. Rakenteen subjekti on genetiivissä.

- a. *Yliopiston siirryttyä Helsinkiin myös musiikkiharjoitusten keskus siirtyi sinne. Kaaduttuaan hän ei päässyt jaloilleen. (=Sen jälkeen kun yliopisto siirtyi Helsinkiin..) Suomeen palattuani jatkoin kontrastiivisia tutkimuksia.*
- b. *Jäät lähtevät kevään tullessa. (=Jäät lähtevät, kun kevät tulee.) Sanastoa tarkastellessamme saamme jonkinlaisen kuvan suomalais-ugrilaisen kauden elämänmuodosta.*
- c. *He ostivat maata rakentaakseen kesämökin. (=että rakentaisivat...)*

Jälkimmäistä rakennetta on luonnehdittu merkitykseltään finaaliseksi. Se johtuu siitä, että sen käyttö on tavallisinta puhuttaessa jonkun henkilötékijän tulevaisuuteen kohdistuvista aikeista: *Juha harjoitteli fysiikkaa päästäkseen Polille.* Mutta rakenteeseen voi sisältyä aikaa merkitsevän ilmauksen lisäksi erilaisia implikaatioita: ehto, syy tai myönnytys.

Temporaalirakenne ei ole yhtä vapaa kuin itsenäiset temporaalilauseet. Passiivilause on luonteva vain preesensissä.

Asiaa selitettäessä syitä siihen löydetään varmasti moniakin. (=Kun asiaa selitetään)

Futuurilta puuttuu passiivi kokonaan. Temporaalirakennetta ei voi muodostaa yksipersonaisista verbeistä. Rajoitukset jättävät monet peruslausetyypit temporaalirakenteen ulkopuolelle: **Minulla ollessa nälkä...*

Aktiivimuoto on yleistymässä silloinkin kun on kysymys geneerisestä muodosta:

Pataruokaa tehdessä (~ tehtäessä) kana kypsyy paloiteltuna nopeammin.

Temporaalirakenteen subjekti voi olla samatarkoitteinen paitsi hallitsevan lauseen subjektin, myös jonkin sen obliikvisijaisen NP:n kanssa. Tällöin tarvitaan omistusliitteen lisäksi erottelevaa pronominia:

Tutustuin Maijaan hänen ollessaan turistioppaana.

Maija tutustui Perttiin, tämän ollessa lomamatkalla.

Pelkkä omistusliite tulkitaan ensisijaisesti hallitsevan verbin subjektin viittaavaksi.

d) Harvinaiset muodot

1. inf. ollessaan lauseen verbaalisena keskuksena: modaalisuus a ja kierto

On mukava kirjoittaa.

Lasta oli vaikea löytää. (obj.)

Lapsen oli vaikea löytää häntä. (agentti)

Inf. substantiivin tai adjektiivin kanssa:

Hänellä oli vaikeuksia kävellä. (akt.)

Hän oli kaunis katsella. (erisubj. passiivi)

Lakki oli liian kallis polttaa ~ poltettavaksi.

[valmis polttamaan (akt.) ~ poltettavaksi (pass.)]

Ei ollut muuta kuin:

Hänellä ei ollut muuta kuin lähteä.

Mitäpä muuta kuin kääntyä.

olla + 1. inf. (propinkvatiivi)

Antti oli kuolla naurusta. (vähällä)

Olin kaatua kiukaaseen.

puu oli kaatua ~ kaatumaisillaan <—> kaatumassa

Relatiivinen inf. lauseke:

En tiedä mitä tehdä ~ mihin mennä.

Koloratiivi-inf. *laulaa helkytellä, nauraa hohotimme, juosta vilistivät*

1. inf. translat.

Hänestä tulee pappi, kun on tullakseen. (fatum-rakenne)

2. inf. *tilaisuuden tullen, tarvittaessa, kuluessa (leksikaalistumia)*

3. inf. instruktiivi. *Mitä kaikkea minun pitää tekemän? Ihmisen pitää kuoleman,*

Muista tietäjistä pitää mainittaman ainakin Ilmarinen.

4. inf. nom. *Sinun on sinne meneminen. (modaalisuus)*

4. inf. part. *Ei minullakaan ollut valittamista. (modaalisuus)*

Lapset lukevat lukemistaan. (jatkuva toiminta, vahvistus)

5. inf. *Isä oli pakahtumaisillaan onnesta. Olin lähtemäisilläni.*

Kun saavuin kotiin, isoisäni oli jo kuolemaisillaan. (olotila)

- Partisiipit:** *Avaan suuni lääkärin tarkastettavaksi. (=1. inf. passiivi)*
Hän ei ollut tuntevinaan minua. (kvasirakenne)
Hän tuli sanoneeksi, että...
Sain sanotuksi / sanottua, että...
- Agenttipart.:** *Tupakoinnin aiheuttamia vaaroja ei silloin ymmärretty.*
(=vaaroja, joita tupakointi aiheuttaa/aiheutti)
Lainsäädäntö ei suosi voittoa tuottamattomia yhteisöjä.
(= yhteisöjä jotka eivät tuota voittoa)
- Kielto:** *Minulla on ylittämätön este. (= este jota en voi ylittää)*

Upoterakenteet
(yhteenvedo)

	Sivulauseen laji	Upotelauseen subjekti	Upotelauseen predikaatti	Esimerkki
1.	finaalinen	omistusliite	1. inf. transl.	<i>Emme elä syödäksemme.</i>
2.	respektiivinen	omistusliite	1. inf. transl.	<i>Muistaakseni hän ei ollut siellä.</i>
3.	temporaalinen (samanaikainen)	genetiivi/omistusliite	2. inf. iness.	<i>Palatessamme he tervehtivät meitä.</i>
4.	modaalinen temporaalinen	genetiivi	2. inf. instr.	<i>He suutelivat kaikkien nähden.</i>
5.	modaalinen	—	3. inf. adess.	<i>Kysymällä pääsee perille.</i>
6.	modaalinen (kielteinen)	genetiivi/omistusliite	3. inf. abess.	<i>He lähtivät kenenkään huomaamatta.</i>
7.	temporaalinen (aikaisempi)	genetiivi/omistusliite	part. perf. pass. yks. partitiivi	<i>Palattuani lomalta menin työhön.</i>
8.	konditionaalinen	omistusliite	part. prees. mon. ess.	<i>En ollut huomaavinani vierasta.</i>
9.	objektiivinen	genetiivi/omistusliite	partisiippi	<i>Kaisa luuli Antin saapuneen.</i>
10.	subjektiivinen	nominatiivi	partisiippi	<i>Antti kuuluu saapuvan.</i>
11.	attribuuttinen	genetiivi/omistusliite	3. inf.=agenttipart.	<i>Kiitos lähettämästäsi kirjeestä.</i>
12.	finaalinen	genetiivi/omistusliite	part. prees. pass. transl.	<i>Avaan suuni lääkärin tarkastettavaksi.</i>
13.	modaalinen	nominatiivi	lokaalinen sija	<i>Vappu tulee vasta kainalossa.</i>